

Dubravka Vujanović
DODIK - ISTINA

Beograd, septembar 2013.

Dubravka Vujanović

DODIK

ISTINA

M
Vuković
Media

Dobrica Ćosić
akademik

Dodik brani nacionalne interese i dostojanstvo Srba

Knjiga „Dodik - Istina“ - intervjui sa Miloradom Dodikom darovitog političkog novinara Dubravke Vujačić, nalaže više pretpostavki za prosuđivanje njene vrednosti u vremenu sudbonosnih političkih iskušenja naroda Republike Srpske, rukovodstva prve srpske države preko Drine i čitavog srpskog naroda koji je istorija uvela u neizvesnu budućnost.

Reč je o dugogodišnjem premijeru i predsedniku Republike Srpske i najznačajnijoj političkoj ličnosti srpskog naroda u Dejtonskoj Bosni i Hercegovini, koja je sve manje dejtonska. Dužnost koju vrši i uloga koju ima u borenju za Republiku Srpsku, određuju značaj političke ličnosti Milorada Dodika. Svo-

jim sposobnostima i hrabrošću u zastupanju demokratskih prava Srba, Dodik najneposrednije utiče na opstanak Republike Srpske, a time i celine srpske nacije, ugrožene kratkovidom i destruktivnom politikom Evropske unije, Nemačke i Amerike. Milorad Dodik je, u poslednjih nekoliko godina, postao najpopularniji srpski političar - sa darom, energijom i imaginacijom.

Kako nemam dovoljno saznanja o životnoj realnosti Republike Srpske, ja nisam u mogućnosti da kompetentno razmatram unutrašnju politiku Milorada Dodika. Zato ću svoj predgovor knjizi dijaloga Dubravke Vujanović posvetiti opštim činionicima bosanske stvarnosti i uslovnostima egzistencije Srba u Bosni i Hercegovini.

Značaj i odgovornost Milorada Dodika, određuje sadašnje političko, moralno i kolektivno psihološko stanje sve tri nacije Dejtonske države Bosne i Hercegovine. Bosanski rat vođen 1992-1995, još uvek se vodi politički, verski, diplomatski. U Sarajevu i u muslimanskim i hrvatskim prostorima, ne je-njava ratna politička propaganda. Nijedna nacionalna zajednica u Bosni i Hercegovini ne doživljava kraj rata kao ostvarenje svih svojih političkih ciljeva, jer su motivacije Bosanskog rata bile idejno složene, međusobno isključive i sa dubokim istorijskim korenima.

Ciljeve ratujućih naroda, usložili su i do bezizglednosti antagonizovali imperijalistički interesi velikih sila i džihadskog islama, koji je ovladao religijskim centrom bosanskih muslimana i njihovim političkim i društvenim životom. Sva politička događanja prouzrokovana muslimanskim i hrvatskim činionicima, kao i politikom Evropske unije, Nemačke i Amerike, imaju jedan isti cilj: poništenje srpske države Republike Srpske, ozvaničene Dejtonskim sporazumom i Pariskom deklaracijom decembra 1995. u Parizu.

Koristeći svestranu podršku militantnog i agresivnog islama, bosanski muslimani se svim sredstvima bore da stvore prvu islamsku državu u Evropi po konceptu Islamske deklaracije Alije Izetbegovića.

Antisrpskim šovinizmom, Hrvati uporno nastoje da „Herceg - Bosnu“ učine integralno Hrvatskom.

Srbi, egzistencijalno ugroženi, teže ostvarenju svog više-vekovnog ideala - ujedinjenju sa Srbijom, demokratskim putem i evolucijom.

Svi ti nacionalni ciljevi su antagonizovani i toliko aktivirani da se rat u ovom vremenu u Bosni ne doživljava okončan. Rat se nastavlja šovinističkom propagandom, krivotvorenjem istorijskih činjenica, razgorevanjem rezidualne mržnje, antidejtonskom politikom „međunarodnih predstavnika“, koji su ne samo službenici Evropske unije i pod patronatom Saveta bezbednosti, nego u većini i saradnici militantnog, džihadskog islama koji je u Sarajevu zasnovao svoj programski centar za Evropu.

Antagonizavani i međusobno isprepletani nacionalni i strani interesi na bosanskom tlu, ne obećavaju spokojnu budućnost srpskom narodu. Ti i drugi faktori čine nacionalno pitanje bosanskih Srba komplikovanijim i, u ishodu, najneizvesnijim srpskim pitanjem.

Tradicionalni imperijalistički interesi velikih sila, posljednjih godina su intenzivirani neoosmanskom politikom Turske, koju je u Sarajevu trijumfalistički i agresivno predstavio Davutoglu, ministar spoljnih poslova Turske. On je izjednačio značaj Bosne i Hercegovine za Tursku sa značajem Anadolije i značaj Sarajeva sa značajem Istambula. Taj imperijalistički cilj Turske, ozbiljno ugrožava stabilnost i budućnost Republike Srpske, sjedinjujući se sa destruktivnom politikom Evropske unije, Nemačke i Amerike na Balkanu. Velike sile, u svo-

jim politikama, ne odvajaju u ciljevima kosovsko pitanje od bosanskog. Turska politika u srpskoj nacionalnoj i državnoj politici, nije adekvatno shvaćena.

Jedino je Milorad Dodik trezveno razumeo turske ciljeve u Bosni i Hercegovini, Srbiji i na Balkanu i načelno, hrabro, beskompromisno oglasio svoj patriotski stav prema neoosmanskoj politici Turske.

Vlade demokratskih stranaka Srbije, aistorijskim, neutemeljenim nadama i iluzijama, videle su tursku politiku kao faktor moguće pacifikacije sandžačkog separatizma i destruktivnih ciljeva muftije Zukorlića i njegovih sledbenika. Takvim stavom vlade Srbije su prenebregle odgovornost za nacionalni opstanak bosanskih i kosovskih Srba; te vlade nisu shvatile karakter turske revizije istorije i posledica neoosmanske politike na Balkanu i Srbiji.

Ali, vratimo se bliže knjizi intervjuja Dubravke Vujanović i njenoj glavnoj temi: politika Milorada Dodika.

Knjiga „Dodik - Istina“, pretežno je posvećena nacionalnoj i državnoj politici Milorada Dodika. U dijalogima sa Dodikom, Dubravka Vujanović pokreće i ekonomska i druga pitanja unutrašnje politike predsednika Republike Srpske. Međutim, ja smatram da bi njena knjiga bila još značajnija da je imala veći interes za unutrašnju politiku - za borbu protiv kriminala, korupcije, partokratije, kao i Dodikovu sklonost ka autoritarnom ponašanju i odlučivanju o čemu se sve češće govori u Republici Srpskoj. Načelno pominjući ovu problematiku, ja imam punu svest o svom skromnom poznavanju životnih prilika u Republici Srpskoj, što mi ne daje pravo da kompetentno rasuđujem o unutrašnjoj politici Milorada Dodika. Zato ću svoje mišljenje o sadržaju dijaloga Dodik - Vujanovićeva da svedem na problematiku političkih načela sadašnjeg predsednika Republike Srpske.

Dodik sa istorijskim pravom smatra da je sudbina Republike Srpske u političkoj svesti i volji srpskog naroda u Bosni i Hercegovini. Svetske sile ne mogu svojom voljom i silom da sruše Republiku Srpsku, a da ne izazovu politička zbivanja koja ugrožavaju mir na Balkanu i Evropi.

Zato je očuvanje Republike Srpske prvorazredno srpsko, evropsko i svetsko pitanje, kome je Dodik posvetio sav svoj politički i javni život, braneći dejtonski integritet Republike Srpske. Sa neumornom energijom i retkom političkom veštinom, krajišničkim etosom i mentalitetom, često i rizičnim stavovima, Dodik brani nacionalne interese i dostojanstvo Srba.

Odlikuje se smelošću za rizik u teškim i neizvesnim odlukama. Nema velikog političara i borca koji uz racionalnost ne unosi i rizik u svoje delanje i doživljava i pobeđe i poraze. Dar za upotrebu rizika u političkim odlukama ima Milorad Dodik. Ali, upotreba rizika u politici podrazumeva i spremnost na prihvatanje kritike i njihovih posledica, jer se rizikom ne uspeva svagda. On vodi permanentnu borbu sa predstavnicima „međunarodne zajednice“, koji otvoreno ili hipokrizijom deluju na poništenje Dejtonske Republike Srpske, umanjujući joj izvorna prava i saradujući sa antisrpskim faktorima u Sarajevu.

Milorad Dodik je svojom političkom energijom i demokratskom načelnošću osnažio položaj Republike Srpske, ne samo u Bosni i Hercegovini, nego i u Evropi, Americi i Rusiji. Malo je srpskih političara koji su se sa toliko principijelnosti, hrabrosti i veštine borili sa gubernatorima dejtonske Bosne, koji imaju inicijalnu i snažnu podršku naslednika i sledbenika Alije Izetbegovića i džihadskog ideologa Cerića.

Istaknuću, sa najmanje reči, neke političke stavove Milorada Dodika, koji čine celovitost njegove državničke koncepcije.

On ne veruje u opstanak sadašnje Bosne i Hercegovine. Njeno trajanje vidi u konfederaciji autonomnih nacionalnih zajednica sa izvornim dejtonskim pravima kojima se čuva nacionalni identitet.

Prema Evropskoj uniji ima racionalan odnos, zalažući se za promenu dosadašnje politike u smeru jačanja prava nacionalnih država. On izričito kaže: „Šta će nam Evropa ako nemamo državu“. Politiku Srbije prema Evropskoj uniji smatra iluzionističkom i neuspelom. Svojim stavom, Milorad Dodik načelno ne poriče neophodnost pridruživanja Republike Srpske i Srbije Evropskoj uniji. On se svesrdno bori za pristupanje Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji, što se odnosi i na Republiku Srpsku.

Dodik se odlučno zalaže za svestranu saradnju sa Rusijom i veće uvažavanje njene politike prema srpskom narodu, koja ima duboke istorijske temelje.

Dodik se zalaže za pošten odnos svih nacionalnih zajednica prema ratnim zločinima, osuđujući hašku aboliciju muslimana koji su propagandom proglašeni žrtvama velikosrpske agresije na Bosnu i Hercegovinu, uporno povećavajući broj muslimanskih žrtava, manipulišući i sa srebrničkom tragedijom, u čemu imaju izdašnu podršku inostranih činilaca. Dodik, pritom, oštro osuđuje srpske ratne zločine i zalaže se za njihovo istraživanje i suđenje ratnim zločincima.

Milorad Dodik je nezadovoljan politikom Srbije prema Kosovu, smatrajući da je Kosovo za Srbiju izgubljeno.

Dodik je nezadovoljan i nedovoljno angažovanim odnosom Srbije prema Republici Srpskoj i nekorišćenju njenih prava u odbrani Dejtonskih principa.

On smatra neophodnom intenzivnu i svestranu saradnju Srbije i Republike Srpske i zalaže se za integraciju ekonomija i ustanova iz oblasti kulturnog i prosvetnog života, zdravstva,

sporta. Na svojoj dužnosti i u politici, nikad ne zaboravlja svesrpske interese.

Završavam ovaj nepotpun prikaz knjige „Dodik – Istina“ sa osećanjem da ona pruža dragocena saznanja i iskustva o komunikaciji sa Sarajevom, međunarodnim predstavnicima i inostranim faktorima, koji utiču na postojanje i politički karakter Republike Srpske.

Sadržaj ove knjige nalaže svestran stvaralački i kritički odnos i kompetentnu proveru Dodikove političke koncepcije. Uveren sam da takvih kritičara ima dosta u Republici Srpskoj.

Pisac knjige „Dodik - Istina“, ovom knjigom uverljivo je iskazala svoj dar, obrazovanje, poznavanje prilika u Republici Srpskoj i lucidnost u pristupu složenom karakteru sabesednika. Njena lepa književna pismenost, stilska kultivisanost i precizan jezički iskaz, učinili su zanimljivim i dramskim dijaloge sa Miloradom Dodikom.

Knjigom „Dodik - Istina“ Dubravka Vujanović je zauzela časno mesto u savremenom srpskom novinarstvu i publicistici.

Prof. dr
Darko Tanasković

Delotvornost samosvesne pragmatičnosti

„Stil je sam čovek“
(**Ž.L.Bufon**)

Predsednik Republike Srpske Milorad Dodik i njegovo političko delovanje izazivaju protivrečne reakcije i ocene, od bezrezervnog odobravanja i prihvatanja, do podjednako neupitnog opovrgavanja i odbacivanja. Neosporno je, međutim, da retko koga ostavljaju ravnodušnim. Javni odziv na Dodikovu politiku ide preko granica političkog i zadobija karakteristike pojave na metapolitičkom horizontu kategorijalne konceptualizacije pojedinačnog i kolektivnog odnosa prema najbitnijim koordinatama kojima se

tokom poslednjih dvadesetak godina lokalno zatvara, ali i globalno otvara, sudbina bivšeg jugoslovenskog prostora u nezvesnoj tranziciji.

Sticajem niza okolnosti, kako objektivnih tako i subjektivnih, ovaj političar je postao referenca s kojom mora računati svaki pokušaj ozbiljnog političkog (pre)uređivanja toga prostora, i to ne samo kao uticajni individualni činilac koji je u živom političkom delovanju i dalje nesmanjeno aktivan, već i kao čovek koji je, bez obzira na svoju političku budućnost, postavio neke standarde ponašanja na javnoj sceni, kako domaćoj tako i regionalnoj, odnosno međunarodnoj.

S Dodikovim shvatanjem i sprovođenjem srpske politike, u ovom vremenu i za ovo vreme, mnogi se neće složiti, ali ih njegova dosadašnja uspešnost obavezuje da „Dodikov model” analitički uzmu u obzir, pomno razmotre i, ako imaju primećaba, svoju kritiku argumentovano iznesu. Uopštene i paušalne negativne i negatorske ocene, koje se, uz mahom stereotipne i nemaštovite optužbe u vezi s „dodikovštinom”, s nekih strana uporno lansiraju, ostaju bez efekta i ne mogu doprineti stvaranju neophodnog srpskog konsenzusa o nekolikim temeljnim pitanjima nacionalne strategije koja bi morala biti i nešto više od stalnog prestrojavanja u hodu i taktičkog manevrisanja radi kratkoročnog preživljavanja.

Polazeći od specifične društvene i političke realnosti i međunarodnog položaja Republike Srpske, delujući u izrazito nepovoljnim opštim prilikama, Milorad Dodik je, uzrastajući kao harizmatični lider, postepeno izgrađivao i do zavidne konzistentnosti doveo jedan prepoznatljiv obrazac političkog nastupanja, koji se, zasad, pokazao kao delotvoran, pa bi mu svakako trebalo posvetiti odgovarajuću analitičku i politikološku pažnju.

S obzirom na ukupnu političku usijanost i protivrečnu dinamiku na bivšem jugoslovenskom prostoru, a posebno ima-

jući u vidu neizvesnosti, izazove i potrese s kojima se i dalje suočava srpski narod, i to nikako samo u BiH, teško je očekivati da će učinci ma kojeg aktivnog političara, posebno ako je na nekom visokom položaju, pa i Milorada Dodika, od savremenika biti nepristrasno i objektivno sagledani i vrednovani. Reč je o procesima u burnom toku, tako da nema uslova za uspostavljanje neophodne kritičke distance, već se o svemu pretežno prosuđuje polazeći od nekog konkretnog ideološkog ili političkog interesa, a ti su interesi velikim delom izukršteni, pa i suprotstavljeni, ili se kao takvi sračunato propagandno projektuju.

Upravo iz navedenog razloga korisno je kad se javnosti pruži prilika da se na jednom mestu podseti načina na koji su istaknuti politički delatnici kroz sukcesivne intervjuje i medijske nastupe tokom godina toj istoj javnosti nastojali da predstave i obrazlože svoje izbore, stavove i postupke.

Zaslepljujuća svetlost neposredne aktuelnosti i zaokupljenost trenutnim, ali promenljivim društvenim i političkim konstelacijama, po pravilu skraćuje pamćenje i onemogućava sagledavanje događaja i procesa u kontinuitetu, uključujući (češće) nagle zaokrete, ali i (ređe) doslednost programskih težišta, svojstvenu angažmanu pojedinih aktera na javnoj sceni. Ovakvim, nužno parcijalnim, ali ipak organskim rekapitulacijama, pomaže se uspostavljanju bar neke orijentacione i preliminarne objektivnosti u sagledavanju onih političkih pojava i ličnosti koje su nam stalno, pa i nametljivo pred očima, tako da ih van zadatog šablona zapravo i ne vidimo, kao što ne gledamo fasade zgrada pored kojih svakodnevno prolazimo, a s kojih nas i te kako može vrebati neočekivana opasnost.

Devetnaest intervjuja koje je Milorad Dodik, od 1999. do 2013. godine, dao novinarki Dubravki Vujanović, a koji se sada objedinjeno objavljuju između korica ove knjige, mogu bi-

ti od nemale pomoći u stvaranju realne predstave o političaru koji je tokom dvadesetak prethodnih godina istovremeno bio izuzetno aktivan i uticajan u zbivanjima na bivšem jugoslovenskom prostoru i bar isto toliko medijski eksponiran i razrađivan, ne uvek na korektan i fer način. Javno obraćanje u vidu intervjua ili kraćih izjava jedno je, inače, od najefektnijih i najubojitijih sredstava Dodikovog političkog iskazivanja, pa je tim više opravdano bilo podsetiti na neke od njegovih najzapaženijih javnih nastupa te vrste. Dodik je, naravno, dao još mnogo intervjua i izjava štampanim i elektronskim medijima, tako da je ovo samo mali, ali na svoj način nesumnjivo reprezentativan uzorak.

Ma koliko novinar po prirodi stvari tu bio u drugom planu, svaki intervju je i koautorsko ostvarenje. S obzirom na to da je sve ovde sakupljene razgovore Milorad Dodik vodio s istom sagovornicom, i to sedamnaest za „Večernje novosti“, a dva (najstarija) za „Nedeljni telegraf“, utisku koherentnosti celine doprinosi dvostruki lični pečat koji su dijalogu dala oba učesnika. Pitanja su u svakom intervjuu bila, naravno, determinisana trenutnom političkom konjunkturuom i aktuelnošću određenih događaja, ali se njihovim kontinuiranim čitanjem zapaža i određena doslednost u tematskom strukturisanju razgovora i u formulisanju upitnika, čime se stvaraju uslovi za prožimanje i nadgrađivanje neposredne aktuelnosti odgovora porukama načelnijeg i trajnijeg važenja.

Intervjui, dakle, nisu polemički, već, uslovno rečeno, saradnički, ali uz zadržavanje visokog profesionalnog novinarskog nivoa i potrebne mere objektivnosti. Tematski posmatrano, iako su intervjui po pravilu usredsređeni na jedno ili više trenutno aktuelnih pitanja iz političkog života BiH i njenog okruženja, kao i na postavljanje tzv. „međunarodne zajednice“ (zapravo njenog najaktivnijeg evropskog i američkog

delu i Turske), u njima se, ukupno uzevši, mogu izdvojiti tri ravni: unutrašnjepolitička, nacionalnopolitička i spoljnopolitička. S obzirom na osobenost državnopravnog statusa i međunarodnog položaja Republike Srpske u kontekstu dejtonske BiH, unutrašnjepolitička ravan odnosi se isključivo na političko-partijsku dinamiku unutar RS, dok bi se, kao nacionalnopolitička, mogla odrediti ona koja obuhvata problematiku odnosa između RS i FBiH, zatim višestruke veze sa Srbijom i razmatranje stanja na nivou celine srpskog nacionalnog korpusa. Spoljnopolitička ravan obuhvatala bi odnose sa stranim faktorom (SAD, EU, Turska, Rusija, Izrael...), pri čemu je ova tripartitna klasifikacija samo apstraktno analitički moguća, dok se sve tri ravni uzajamno povezano i zavisno aktuelizuju, praktično, u svakom intervjuu.

Većina intervjuja usredsređena je na nacionalnopolitičku i spoljnopolitičku tematiku, dok je unutrašnjepolitička problematika u užem smislu zastupljenija, i to samo delimično, u svega dva-tri razgovora. S aspekta trajnog značaja i značenja celine, to je svakako povoljna okolnost, jer je unutrašnjepolitička i partijska dimenzija aktivnosti Milorada Dodika svakako veoma bitna za njega i za RS, ali je manje zanimljiva i saznajno relevantna s aspekta šireg nacionalnog i regionalnog političkog prostora i vitalnih interesa srpskog naroda. Unutrašnjepolitička scena i odnosi na njoj zakonomerno izbijaju u prvi plan u predizbornim situacijama, sa karakterističnom verbalnom oštrinom i borbenom rezolutnošću. Manje se razmišlja i govori *ad rem*, a više *ad hominem*.

Logično je i legitimno da o Dodikovoj unutrašnjoj politici neposredno zainteresovani i posmatrači imaju različite, nepodudarne, pa i oprečne i negativne sudove, što, međutim, ne bi trebalo da zamagli pogled na njegove principijelne stavove u nacionalnopolitičkoj i spoljnopolitičkoj ravni, na koje se od-

nosi glavnina intervjuja uključenih u knjigu. „Ovo nije vreme za politički stav. Stavovi se mogu iznositi o raznim stvarima, ali kad je nacionalni interes u pitanju, nema ličnih stavova“, ističe i sâm Dodik (9. april 2013) ili: „Ustavne promene su važnije od bilo koje trenutne vlade“ (9. januar 2006).

U središtu svih Dodikovih političkih preokupacija, koje nalaze izraza u njegovim intervjuima, nedvosmisleno je Republika Srpska, što je iznenadilo mnoge koji su u ovom bivšem reformisti i dosledno antiratno opredeljenom političaru ekonomističkih sklonosti očekivali (i priželjkivali) „konstruktivno“ srpsko lice bosanskohercegovačke politike. I prevarili se. Tim izneveravanjem pojedinih domaćih i, naročito, inostranih očekivanja počinje, s jedne strane, politički uspon Milorada Dodika, a s druge kontinuitet njegovih nesporazuma s predstavnicima međunarodne zajednice, zaduženim za relativizovanje Dejtonskog sporazuma, razvlašćivanje entiteta i jačanje organa centralne vlasti u Sarajevu.

Dodik je, tako, za razliku od svojevremeno Alije Izetbegovića, proglašenog „bosanskim Gandijem“, navodno nevoljno prinuđenim da odbrambeno ratuje, jasno poručio da „za nas samo mir nema alternativu“ (22. novembar 2010). Ne manje jasno je, međutim, povodom hapšenja Ratka Mladića, stavio do znanja da je vojska RS „vodila jedan pošten i častan rat, ako on to može biti. Nama je rat bio nametnut“ (24. juni 2011), ali je i jednog Jelka Kacina, ne trepnuvši, okarakterisao, i otpisao, kao bitangu i vucibatinu, koji je pozivao na rat, a sad nam drži pridike, podsetivši: „Ja nikad nisam bio čovek rata, on je bio taj“ (28. jul 2010).

Upšte, kad govori o Republici Srpskoj (“Ja sam zavetovan Republici Srpskoj, njenoj budućnosti i opstanku”, 20. jun 2007; „Srpska je moje životno opredeljenje”, 28. jul 2010) i, naročito, o njenim neprijateljima, koje smatra najvećim dušmanima

srpskog naroda, kao i o licemernim činovnicima tzv. „međunarodne zajednice“, Dodik ne šteti teške reči, neretko izlazeći iz uobičajenog registra diplomatskog opštenja. On je od laktaških početaka politički fajter koji se ne libi žestokih verbalnih duela, u kojima, međutim, ima sistema. Njegovi povremeni „prostački ispadi“, kako ih najčešće kvalifikuju oni na koje se odnose i tankočutni politički neistomišljenici, iako spontani, nikako nisu nekontrolisani, što se jasno vidi i iz ovih intervjua, iako su oni većinom jezički umereni.

(Pre)jaka retorika, zbog koje mu mnogi zameraju, kod Dodika nikako nije samo posledica neukrotivog temperamenta i neuzdržanosti, već važna komponenta osobenog ličnog stila i „oslobođenog“ političkog diskursa. Kao što je usvojio filozofiju da se u politici mora imati čvrst stav (reč „stav“ se na više mesta sreće u intervjuima) i da se taj stav suštinski mora neodstupno braniti, bez obzira na sve pritiske, tako se na planu izraza opredelio za jasnoću koja katkad ide do brutalnosti. Shvatio je da i s predstavnicima „međunarodne zajednice“ i nenaklonjenih stranih sila treba razgovarati „bez rukavica“, ali uz poštovanje osnovnih pravila (političke) igre koja neretko naliči gladijatorskoj borbi. Ovaj političar, koji se od evroatuzijaste u mladosti prometnuo u sredovečnog evroskeptika, odlučio je da i najmoćnijima počne postavljati logična pitanja od kojih smo raznim „političkim korektnostima“ toliko odviknuti da nas doslovno šokiraju i zaprepašuju (‘‘Kako mogu biti optužen da rušim 'Dejtonski sporazum' ako postavim pitanje 'Da li ste za očuvanje Dejtona'?’’; ‘‘Optuženi smo da smo krivi jer ne prihvatamo nečije stavove. Ali, ni oni ne prihvataju naše stavove. Zašto smo mi gori od njih?’’, 10.01.2010).

Dodik je dao značajan doprinos (ponovnom?) ovladavanju zaboravljenom sposobnošću da se stvari nazivaju praviim imenom (‘‘Ovo je priča o moći. Moć kreira pravo’’, 28. jul

2010), što je jedan od prvih koraka na putu vraćanja racionalnoj funkcionalnosti političkog govorenja i (spo)razumevanja. Na optužbe zbog neprimerene retorike, odgovara da su ravne zahtevu da začuti, dodajući da je „davno izgubio potrebu da se dopada bilo kome“ (27. april 2010).

Pažljivo čitanje intervjua vodi nas, međutim, do uočavanja Dodikove političke promišljenosti i realističnog osećanja za moguće i izvodljivo, kao i sračunatog „kalibriranja“ tonaliteta u izjavama o pojedinim predstavnicima „međunarodne zajednice“ s kojima je u stalnom „klinču“ radi odbrane interesa Republike Srpske. Tako je on nemilosrdan prema visokim predstavnicima u BiH (Ešdaunu, Incku...) i drugim evropskim zvaničnicima niže i srednje kategorije, poput pomenutog Kacina, kome je, čak, zabranio da dolazi u RS, jer nepogrešivo zna da su oni samo službenici, operativno štetni „na terenu“, ali nemoćni da donose najvažnije političke odluke.

S druge, pak, strane, o svojim susretima sa značajnim državicima (Klintonom, Angelom Merkel...) i najvišim inostranim političkim dužnosnicima, kao što su, na primer, Ketrin Ešton ili američki potpredsednik Bajden, govori probranim rečima, naglašavajući njihovu otvorenost, razumnost, korektnost i konstruktivnost, ne propuštajući priliku da pokaže kako su opadači Republike Srpske kod moćnih stranaca beznađni zarobljenici svog provincijalnog shvatanja svetske politike (“suludo bošnjачko poimanje politike”, 25. jun 2009).

On mudro ne likuje u trenutku kad je njegova čvrstina u vezi s namerom da se održi referendum o pravosuđu učinila da leđi Ešton lično dođe i pregovara s njim u Banjaluci (“Nisu presudili ljubav i antipatija, nego interes i procena”, 24. jun 2011). „Moramo da budemo pragmatični“, zaključuje Milorad Dodik, „ne treba ignorisati veliki svet, ali ne treba ni sve prihvatiti. Njima je ovo mandat, a nama život“ (28. jul 2010). „Po-

litika nije nadgornjavanje u čvrstom stavu. Ali u konzistentnom stavu - da. Ako drugi imaju stav o nama, valjda imamo i mi pravo na stav o sebi" (22. novembar 2010).

Srbiji, u vezi s Kosovom, savetuje da „mora da nauči da ponekad 'pokaže zube', ali mora i da zna dokle može da zategne" (28. jul 2010).

Dodik je, očigledno, čovek koji se bavio sportom. On i politici prilazi sportski, zna šta je cilj igre i teži da u utakmici na kraju pobedi, svestan je da igre ne može biti bez pravila, spreman je i za poneki faul, ali i da stegnutih zuba primi udarac, poseduje onu nephodnu drskost koja može da „napravi razliku", ali se ne zavarava da je moguće izvući dobar rezultat samo improvizacijama i trikovima. Tim mora biti dobro i svestrano pripremljen i, što je najvažnije, mora voleti dres koji nosi i ponositi se njime. Za Dodika je to dres Republike Srpske.

Iako bi se sa strane mogao steći utisak da je Dodikovo političko delovanje stalno igranje na žici koju neko drugi zateže, iz intervju-a se vidi da i nije baš sasvim tako. On poseduje izvanredno, za političara koji deluje u nepovoljnim i stalno promenljivim okolnostima dragoceno osećanje za trenutak, tzv. „momentum" („Za sve postoji tajming", 25. jun 2009). A to je, pored dobre obaveštenosti i iskustva, i stvar talenta. Politička darovitost može, dakako, biti i mač sa dve oštrice. Dodika ona zasad ni u čemu bitnom nije izneverila.

Pored naglašavanja prevashodnosti opstanka, jačanja i, ako se stvore uslovi, osamostaljivanja Republike Srpske, ali bez avanturističkog zaletanja preko granica realnosti, Milorad Dodik se zalaže za što tešnje veze sa Srbijom ("Srbija je naša ljubav, mi sanjamo Srbiju koja će biti jaka i pitana", 10. avgust 2012; „Mi ne možemo da prihvatimo da Srbija bude gubitnik", 20. jun 2007; „I kad smo sigurni da greši, ostajemo uz Srbiju, 20. jul 2010), odbacujući, uprkos svim iskušenjima,

mogućnost da između Srba u BiH i nacionalne matice nastane ozbiljna pukotina.

Jedinstvo srpskog nacionalnog korpusa za Dodika je imperativ sine qua non srpskog izlaženja na zelenu granu posle razdoblja teških iskušenja i stradanja („Trebalo objediniti srpski nacionalni korpus“, 9. april, 2013; „Srbi iz celog regiona moraju se politički okupiti oko zajedničkog cilja“, 1. januar 2012; „Moramo kroz ovo proći zajedno“, „Naši odgovori moraju biti zajednički“, 10. avgust 2012), što je više nego aktuelna poruka.

BiH prihvata samo kao nužno zlo, jer je to nepovratno podeljena država, ali je spreman da se zalaže za poštovanje onoga što piše u Dejtonskom sporazumu, odbijajući svako tumačenje „duha Dejtona“, jer je u Bosni odviše „duhova“.

Uočava i nedvosmisleno žigoše neoosmanistička posezanja Turske („Naš politički cilj je da se odbranimo od dominacije Turaka na ovom prostoru i neoosmanizma koji više niko i ne krije“, 24. jun 2011), ne razume zašto bi trebalo da voli Sarajevo, grad u kome više ne živi njegov narod i u kome oseća samo depresiju...

Iznoseći ove i niz drugih ocena i stavova, ovaj dinamični „čovek sa stavom“ kroz intervju predočava svoju dijagnozu političkog stanja srpskog naroda na početku trećeg milenijuma, ali i ocrtava sopstveni politički i ljudski (auto)portret. Bez obzira na dalji tok političke karijere Milorada Dodika, njegova politika i ličnost, nezavisno od svih simpatija i antipatija kojima su okružene i praćene, već su zadobile svojstva relevantnih činjenica žive srpske savremenosti.

Zato i ova knjiga dolazi u pravi čas. Jer, 2014. godine, u Republici Srpskoj su opet izbori, pa sve može još jednom drugačije izgledati, ali ne i biti. Ona, možda, Dodika štiti i od Dodika.

Vodim Srpsku u slobodu

Ako Srbija pristane na ultimatumе, poništiće sopstvene teritorijalni integritet. Ako izdrži pritiske i odupre se, sačuvaće zemlju, dostojanstvo naroda, a ništa joj se neće dogoditi.

Ovu poruku Milorad Dodik uporno je prenosio u danima dok se čekala odluka o potpisivanju sporazuma sa Prištinom.

Potpis je, ipak, pao. Ne na sreću srpskog naroda, uveren je predsednik Republike Srpske. Jer, kako kaže, Evropa nesumnjivo pokazuje nameru da potcenjuje i ponižava srpski narod i Srbiju. I dalje. I ko zna do kada.

- Uveren sam da ni trenutna politika Beograda koja je dovela do potpisivanja „Briselskog sporazuma“ nije na pravi način valorizovana kroz evropske institucije. I dalje je otvorena sumnja Zapada u dobre namere Srba i srpske države. Ali, ostala je i sumnja šta će se sve zahtevati od Srbije. Jer, nad glavom vise pitanja implementacije sporazuma, lokalnih izbora, i, što je sasvim jasno, konkretnog datuma početka pregovora. Očigledno je da će sprovođenje dogovorenog ponovo biti tema na nekom od narednih sastanaka briselske administracije. I da put Srbije u Evropu nije tako siguran i bezuslovan.

- **Bilo je jasno da Vaše ćutanje posle prihvatanja sporazma u Briselu ne znači odobravanje i da bi Vaš potpis na takvom papiru teško „legao“. Provejavalo je osećanje i da se od Vas očekuje podrška, pogotovo uticaj na kosmetske Srbe, sa kojima imate redovnu komunikaciju, da prihvate sprovođenje. To je, međutim, izostalo...**

- Ovde, u Republici Srpskoj, odavno smo shvatili da nikada nije dovoljno da se nahrane očekivanja o servilnosti koja treba da se pokaže Zapadu. Uporno sam govorio i vlastima u Beogradu da, kada jednom prihvate uslovljavanja, mogu ih očekivati samo još više. Oni su me ubeđivali u neki katastrofičan scenario koji će se dogoditi u slučaju izostanka dogovora. Verujem da se ništa ne bi desilo ni u slučaju neprihvatanja. Evropljanima je ova priča bila potrebna dobrim delom zbog njihovih unutrašnjih prilika. Bilo im je potrebno „meso“ za njihove domaće baze. Zato je to izgledalo tako nabusito i bilo predstavljeno kao pitanje života i smrti. A, kada su želje ostvarene, svi potpisi stavljeni, nema prave satisfakcije za Srbiju. Po meni ovo nije korektno.

- **Vi, dakle, ne verujete u početak pregovora u januaru?**

- Valjda je svakom očigledno da pregovore sa Srbijom, za koje nismo sigurni kada će i da li će da počnu, prati izrada strategije za pridruživanje i stabilizaciju sa samim Kosovom. U percepciji Evrope, Kosovo je država. Takav sporazum se radi samo s državama. Bez obzira što pet država Evrope nije priznalo Kosovo, evropska administracija se ponaša kao da jeste. A nama se ovde predstavlja kako je Evropa uređen sistem pravde u kojem se sve rešava konsenzusom. Dakle, moj jedini utisak je da Evropa ni dalje ne prihvata na pravi način dobre namere Beograda, čak ni kada su za Srbiju ovako bolne. Nažalost, plašim se da će vlast u Beogradu opet da se nađe u situaciji da se razočara daljim razvojem događaja. Sve sam to prošao i ne bi mi bilo nikakvo iznenađenje.

- **Potpis na briselski papir i odluka o pregovorima predsta-**

vljena je kao „istorijski dan“ za Srbiju. Da li ste stekli utisak da srpsko rukovodstvo zaista veruje da je tako?

- Mi smo skloni da sve proglašavamo „istorijskim danom“. Izvesno je samo da put Srbije ka Evropi treba da se nastavi. Ja to, svakako, podržavam. Ali, mislim da će nespremnost Evrope da na te zahteve odgovori loše uticati na buduće pozicije samih ljudi iz Srbije koji će dalje pregovarati sa Evropom.

■ **Ključno pitanje u ovom trenutku je kako privoleti Srbe sa KiM da prijave svoje liste u Prištini i da učestvuju na lokalnim izborima. Budući da oni imaju veliko poverenje prema Vama, da li biste se usudili da im savetujete da idu na te izbore?**

- Ti ljudi su razapeti između onoga što je državna politika i njihov status na terenu. Šta god da urade, neće im biti lako. Ali, nije dobro da urade bilo šta bez dogovora sa Beogradom. Uporno im ponavljam da moraju da se dogovore. Ali, moramo svi da shvatimo šta za njih znači da sada pri-

“*Želim da svi znaju da ću voditi Srpsku do njene pune slobode i samostalnosti*

“*Srbi na Kosovu će teško izdržati sve ono što ih čeka, želim da im pomognem*

“*Ja nisam ničiji čovek i zbog mene niko u Beogradu ne može da dobija packe*

OSTAĆU SRBENDA, UZALUD SANJAJU BOSANSKU NACIJU

■ **Vlast na nivou BiH gotovo da je potpuno odumrla, Vi tamo više ne odlazite, malo šta od zajedničkih obaveza se ostvaruje. Kada će biti udaren poslednji ekser na taj kovčeg?**

- I najvećim zagovornicima Bosne, koji o njoj i dalje moraju javno da govore, ona izgleda smešno. Ali, dobro plaćeni međunarodni službenici imaju obavezu da joj i dalje daju veštačko disanje. Misle da će sve biti u redu ako sklone Dodika. Bosna nema šansu da opstane: istorijski, politički, ekonomski, socijalno, kulturno... Nema hemije koja može da stvori tu egzistenciju. Hrani se monstrum koji nema nikakve šanse, zato neću za to da se borim. Bosna pogotovo ne može biti država nacije. Ne može! To znači da ja prihvatim da budem Bosanac! Ja sam Srbenda, slavim Đurđevdan, zar treba toga da se odreknem zarad nećijih iluzija? A znam da i svaki Srbin misli isto.

hvate neku sasvim drugu politiku od one koja im je godinama predstavljana i koju su oni godinama branili trpeći velike probleme. Ono što je moja poruka njima je da ostanu i da se političkim sredstvima bore. Kakav god status izgradili, moraju da ga izgrade političkim sredstvima.

■ **Vaša ideja je bila „dve države, dva naroda“. Srbija da prizna jug Kosova, ali da se ver pripoji Srbiji. Srbi koji ostanu u albanskom delu da se isele. Pozvali ste ih, čak, da nađu domovinu u Republici Srpskoj, gde biste im pomogli da se snađu. Je li za sve to sada kasno?**

- Ja uvek stojim iza svojih reči. Sve to sam govorio jer smatram da na to imam pravo, kao predstavnik jednog značajnog dela srpske zajednice, koja je politički, verski, kulturno, i na sve načine, vezana za Kosovo. Govorio sam, još pre sedam-osam godina, da treba promovisati politiku podele te teritorije. Verovao sam da bismo tada bar jedan deo Kosova sačuvali i da je to tada bila realna politika, jer se ovo „miksovanje“

naroda pokazalo neuspešnim. Ali, činjenica je da su okolnosti sada sasvim drugačije. Nema mesta za istorijske odluke tipa: „Idemo sada svi odavde“. Međutim, ostanak će biti težak. Pojedinačne odluke mogu biti na štetu ostanaka tog naroda. Jer, mnogi Srbi koji su preživeli rat u Sarajevu, sada napuštaju svoje domove jer ne mogu da izdrže uslove života u kojima su stalno građani drugog reda, izloženi animozitetu. Ne mogu da ne vidim da će se slično dogoditi Srbima na Kosovu i da se ne solidarišem sa njima. Biće teško obezbediti im siguran i dostojan život.

■ **Ako se počnu javljati sa željom da se presele, Vi ćete ih prihvatiti?**

- Ja ću im, bez sumnje, uvek pomoći u svemu što je u mojoj moći.

■ **Vaša pozicija je da nećete prestati da štitite interese Srbije - nikad. Tvrđite da, čak i ako Srbija jednom prizna Kosovo, Srpska to neće učiniti. Ali, do kada ćete slediti tu politiku jer je već sada jasno da je Vaš nacionalni stav „tvrđi“ od onog koji pokazuje Beograd. Može li se dogoditi da se vrlo brzo suprotstavite toj politici?**

- Želja nam je da se razumemo. Da uskladimo politike. Kosovsko pitanje je iznad svega, iznad nekog „briselškog papira“. Ono nije ni rešeno, ni završeno. Svi mi koji predstavljamo Srbe moramo da nastavimo da razgovaramo. Ne želim bilo kakvo sukobljavanje sa Srbijom. Nemam nikakve ambicije da se tamo namećem. Odluka o Kosovu je odluka države Srbije. Republika Srpska može da ima stav. I sasvim je sigurno da će on biti na strani Srbije. Mi nikada nećemo priznati nezavisnost Kosova, poslednji smo koji bismo to učinili.

■ **Utisak je, već duže vreme, da Vaši odnosi sa Beogradom nisu baš prisni. Sreli ste se sa Aleksandrom Vučićem, za koga se veruje da je ključna karika neslaganja. Jeste li izgledili nesporazume?**

- Sve je stvar impresija. U svakom slučaju, obostrana je zainte-

resovanost da o svemu razgovaramo i da se razumemo koliko možemo. Uveren sam da će se stvari tako i kretati. Primarna priča nije naš, nego odnos Republike Srpske i Srbije. Razumem da je Kosovo trenutno primarni interes Srbije, ali očekujem da i Srpska bude jedan od prioriteta. Dokaz da jeste tako je i susret dve vlade...

■ **Ali, bez prisustva Vučića...**

- Nisam to doživeo kao neku lošu nameru. Tu su bili svi njegovi ministri, koji predstavljaju najveću partiju vlasti.

■ **Je li Vam nova vlast oprostila bliskost sa Tadićem i podršku koju ste mu davali sve vreme, pa i na izborima?**

- Nikom nije nepoznato da smo Vučić i ja bili na različitim stranama u prošlom periodu. Ali, državna politika koju on sada predstavlja nešto je drugo od opozicionog delovanja. Zato sad moramo da radimo zajedno i da razbijemo spekulacije o nekom sukobljavanju.

■ **Čak i ako Vučić uzvrat, pa na izborima koji slede pruži podršku nekom drugom?**

- Opozicija pokušava da stavi Vučića na mesto svog barjaktara na izborima koji nas očekuju iduće godine. Oni se time hrane, računajući da bi to mogao biti odgovor na moju raniju podršku Tadiću i DS. Ali, i angažman Vučića i Nikolića bio je dosta prisutan u nekim ranijim vremenima. I to se smatralo normalnim. Zato je na odluci Beograda i ključne partije vlasti da li će se distancirati od ovdašnje politike ili će otvoreno nekoj strani dati podršku. Dabome, od toga će zavisiti i budući odnosi.

■ **Je li Vas strah da bi opozicija mogla uz taj, kako kažete, barjak, da se uzdigne i da sve ovo što ste Vi gradili godinama dovede u pitanje?**

- Siguran sam da ne može. Snagu Srpske koju smo postavili ne mogu da ugroze. Nazad više niko ne može da nas odvuče. Ali, oni koji se nude kao alternativa ne mogu da vuku dalje. Svi su oni već bili vlast, i u njihovo vreme Srpska je jedva preživljavala. Ne verujem da je ni Srbiji stalo do toga da ovde dođu partije servilne pre-

ma strancima i da jednog dana Republika Srpska bude ispražnjena. Verujem da Srbija želi autentičnu politiku, jaku Srpsku i podršku Srbiji.

- **Vaša želja da Srpsku osamostalite plaši svet, ali ni Srbija toj ideji ne daje podršku. Smeta li Vam kada se Beograd zaleže za jedinstvenu Bosnu, koja za Vas nema nikakve šanse, kada se narod u RS naziva bosanskim, kada je Sarajevo centar u koji se ide, a Banjaluka izbegava?**

- Mi ćemo i dalje voditi autentičnu politiku, po kojoj je Srpska već sad u mnogo čemu samostalna. Ne sumnjam da to ne odgovara preterano Beogradu, jer je i prethodna vlast Borisa Tadića zbog toga imala problema. Ali, pogubno je za RS da se njena politika određuje u Beogradu. Srbija treba da zauzme stav da mi svoj identitet čuvamo u skladu sa „Dejtonskim sporazumom“, čiji je ona garant. To je lakše braniti nego ulaziti u spiralu da se Banjaluka zove iz Beograda da bi se vršili pritisci zarad interesa Beograda.

SRBIJA SE ODREKLA SVOJIH PRAVA

- **Često se stiče utisak da niste preterano zadovoljni kako Srbija brani interese Srpske i koliko se poziva na „Dejton“?**

- Srbija često zaboravlja da, sem obaveza ima i prava, po tom „Dejtonskom sporazumu“. Ali, na samom početku je propušteno da se stvari tako postave. Srbija je odgovorna za „Dejtonski sporazum“, i ona tu odgovornost ne može da izbegne. Pokušaj da se Srbija iskoristi da ovde dovede za strance poželjnu strukturu, bila bi najgora moguća usluga za samu Srbiju. Zato ona mora da se vrati na pozicije koje su joj date, a kojih se odrekla, i da se zapita: kako je moguće da jedna Turska bude članica Veća za implementaciju mira u BiH, a da to ne bude Srbija.

Mi Srbiju volimo, ali sami bolje znamo šta je za nas najbolje. A najbolje za sve je da svako vodi svoju politiku, u skladu sa svojim interesima, a ne iz jednog centra, koji se zove Beograd.

■ **Izgleda da bi svima laknulo kada biste se i Vi malo smirili, pokušali da sledite put „evrofanatizma“, i dalje prisutnog u regionu, i prestali da iskačete sa svojim srbovanjem u svetu koji to ne prihvata i zbog kojih stalno pljušte packe...**

- Ja nisam ničiji i zbog mene niko ne može da dobija packe. Ne mogu mene da koriste za tu vrstu priče jer ja ne visim o vratu Beogradu. Samo pokušavam da pokažem svima, od Koštunice, Tadića, do Vučića, da imam izvorni legitimitet, da radim u interesu svog naroda i da njegovu značajnu podršku sve ove godine uživam. To moraju da znaju. Ali, da je Srbija u isto vreme stavljala do znanja koja je njena uloga ovde, u sprovođenju i čuvanju „Dejtonskog sporazuma“ i borila se za Kosovo, danas bi njena uloga bila značajno bolja. Kada su je izbili iz priče o BiH, shvatili su da će je i dalje moći kinjiti i ponižavati. A onog časa kada Beograd pomisli da će moći da prima naredbe centara moći i prenosi ih Banjaluci, stradale su i Srbija i Republika Srpska. Na taj način sa mnom ne mogu i nisu mogli razgovarati. I kada je Boris Tadić u nekoliko navrata pokušao neku poruku da mi prenese, od mene bi čuo odgovor, i gotovo redovno bio je na strani mog obrazloženja. Tako je bilo i sa Koštunicom.

■ **Očekujete da će vas i aktuelna vlast razumeti?**

- Ne znam. Moja saradnja sa predsednikom Nikolićem je veoma korektna. Ne mogu ništa da prigovorim ni odnosu sa gospodinom Vučićem. Videćemo kako će se stvari dalje razvijati.

■ **Napadi na Vas su sve agresivniji, i sami ste nagoveštavali da se i u Srpskoj sprema neko „proleće“, poput onih arapskih. Možete li im se odupreti?**

- Ovde neće ostvariti nikakvo „proleće“. Srpska je u mladalačkom zanosu da bude još lepša i jača. Grupa studenata na ulici ne znači revoluciju, niti se tako smenjuje vlast. Stranci su shvatili da

od iduće godine stupa na snagu novi četvorogodišnji mandat političkih struktura i sada u paničnim pokušajim nastoje da vrata stare podanike na vlast. Princip je uvek isti: prvo se ide sa kriminalizacijom. To pokušavaju otkad se bavim politikom, i da je bilo ma šta što mogu iskoristiti, Milorad Dodik danas ovde ne bi bio. Ali, nisu našli ništa. Zato su našli veze Mladena Ivanića u privatizaciji „Kristal banke“ za jedan evro, pa o tome ćute jer im trebaju poltroni.

■ **Grad je sve češće oblepljen plakatima „laktaškog klana“, a Vi stigmatu okorelog bogataša ne uspevate da skinete sve ove godine. Prestali ste da se branite?**

- Ponosan sam na sve što sam radio, što sam tim radom stekao i što živim u Laktašima. To je mesto dobrih ljudi, koji su sve napravili svojim radom. Mogu da pričaju šta hoće, da napadaju, izmišljaju, pišu... Stojim im na raspolaganju. Ali, braniću porodicu i svoj grad, jer niko nema pravo u to da dira. Izabraću način kako ću ih braniti. Meni je Srpska na posebnom tasu i sve što radim, radim za nju, a ne za Laktaše. Gde god prođem vidim objekte koje sam ja pravio. Hajde da vidimo šta su uradili oni pre mene, a koji bi da se vrata. Neću da gubim vreme da im odgovaram, njihova mržnja me ne dotiče, ja ne mrzim nikog.

■ **Nemate nameru da ustuknete, da se povučete? Tražićete još jedan mandat?**

- Biću ovde dok me narod bude hteo. Kad to ne bude tako, mirno ću otići i radiću nešto drugo. Ali, jedno sam siguran: uvek ću smeti da prođem ovim gradom, a da niko ne pljuje za mnom.

■ **Strahujete li, ipak, od rezultata izbora?**

- Ni najmanje. Narod prepoznaje lihvare. On će nas dovesti do ubedljive pobeđe. Pokušaću doći do svakog čoveka u Republici Srpskoj da mu objasnim kako ću voditi zemlju do njene pune slobode i samostalnosti. Oni prepoznaju spekulante. A ja to nisam.